

GORENJEC

Političen in gospodarski list.

Stane za Kranj z dostavljanjem na dom 4 K, po pošti za celo leto 4 K, za pol leta 2 K, za Nemčijo 4 marke, za Ameriko 2 dolarja. Posamezne številke po 10 vin. — Na naročbe brez naročnine se ne ozira. — Uredništvo in upravnništvo je v hiši šteč. 173. — Izdajatelj: Tiskovno društvo v Kranju. — Odgovorni urednik: Lavoslav Novak. — Rokopisi naj se ne pošiljajo prepozno.

Izhaja vsak petek
: ob petih zvečer :

Inserati se računajo za celo stran 50 K, za pol strani 30 K, za četrt strani 20 K. Inserati se plačujejo naprej. Za manjša oznanila se plačuje za peti-vrsto 10 vin., če se tiska enkrat, za večkrat znaten popust. Upravnistvu naj se blagovolijo pošiljati naročnina, reklamacije, oznanila, sploh vse upravne zadeve, uredništvo pa dopisi in novice. — Dopisi naj se izvolijo frankirati. — Rokopisi se ne vračajo.

Odločilni trenotki!

Avstrija — Rusija.

V dolini Orave poveljuje feldmaršallajtnant Hofmann dvema oddelkoma, nemškemu in avstrijskemu oddelku čet. Z Nemci je prodrli do Kozjeve, z Avstrijci je pa zavzel vrhove pogorja Ostrega, to je šest vrhov, visokih od 800 do 1026 m.

V vzhodnih Karpatih Hofmannov armadni zbor gre dalje čez višine vzhodno od Kozjeve.

V gozdih Karpatih so naši vzhodno od Kozjeve vrgli Ruse iz postojank, jih več sto vjeli, zaplenili tri strojne puške in pridobili precej prostora.

Severno od Osmalede, 40 km zahodno od Nadvorne, so naši vrgli Ruse raz nekaterih višin, na cesti proti Dolini in Kalužu, in jim napravili težke izgube.

Ruski listi poročajo, da karpatski boji nikakor še niso končani. Nadalje izjavljajo, da Boroevičeva armada nenavadno izvrstno brani svoje postojanke, in da so Nemci vzeli Rusom na Karpatih okoli 250 vrst ozemlja.

Ob navzočnosti vrhovnega poveljnika maršala nadvojvode Friderika, prestolonaslednika Karola Franca Jožefa, barona Konrada pl. Hötendorfa, ki je izdelal te načrte, in pod vodstvom nemškega generalnega polkovnika pl. Mackensena so avstro-ogrske in nemške čete dne 2. maja po ljutih bojih v zahodni Galiciji od ogrske meje do izliva Dunajca v Vislo na več krajih prodrle in Ruse potisnile nazaj. To se je zgodilo na celi fronti Malastov—Gorlice—Gromnik. Rusi so cele mesece pripravljali in dobro utrdili svoje postojanke, a v kljub temu jih je zadel velik poraz. Tisti Rusi, ki so mogli uiti, so se prav hitro umaknili proti vzhodu, naše čete so pa šle za njimi. Vjeli so naši 8000 Rusov, ter zaplenili mnogo topov in strojnih pušk. Prekoračili so naši spodnji del

reke Dunajca in prodrli takorekoč rusko središče. Rusi so se umaknili na drugo utrjeno črto Debica—Jaslo—Zmigrod. Prodrta fronta meri od Malastova do Gromnika 32 km in nato do Dunajca 50 km, skupaj tedaj 82 km.

Naši topovi so stali v nepretrgani, 40 km dolgi vrsti in so s točo krogelj obsipali ruske postojanke.

Zmago proti Rusom na Dunajcu je izvajala naša mogočna artiljerija. V primeri z njo je bila ruska preslaba. Po boju s topovi je sledil spopad z bajoneti. Rusi so popustili prvo in drugo postojanko in so se čvrsto branili v tretji. Tu so naši premagali in Rusi so se umaknili za več kilometrov. Poraz Rusov je bil tako strašen, da so pri neki ruski diviziji vsi generali in štabni častniki mrtvi ali ranjeni. Vsled silovitosti boja in gromenja topov je več vojakov znorelo. V prvih dveh dneh so naši vjeli nad 30 tisoč Rusov, zaplenili 22 topov, 64 strojnih pušk ter neizmerno množino vozov, konj, streliva in drugega vojnega materijala. Plen se uro za uro še množi. Na hribih med Dunajcem in Visloko utegnejo biti Rusi obkoljeni in potem kmalu lahko izgube Premišelj, ker so začeli pritiskati Avstrijci in Nemci tudi na karpatski fronti.

Ruska poročila sicer govore o hudem boju med Nido in Karpati, skušajo pa poraz Rusov kolikor mogoče omiliti. Gotovo je, da so Rusi zgradili med Dunajcem in Sanom mnogo močnih postojank in da je bila sedaj prebita šele prva črta. Do prave odločitve utegne preteči še precej časa, zlasti ker imajo Rusi izvrstne gališke železnice v svojih rokah in so pravi mojstri v umikanju.

Vsled te zmage je bilo na Dunaju po ulicah veselo navdušenje in mesto okrašeno z zastavami. V Berlinu pa niso samo izobesili zastav, temveč so tudi po cerkvah zvonili in šole so zaprli. Ulice so bile polne ljudstva.

Nemčija — Rusija.

V skrajnem severu je pa Hindenburg zopet eno uganil, ki napravi Rusom velike preglavice. V široki fronti je začel z nemško armado prodirati iz Klajpede in je takoj brez bojev dosegel železniško progo Dvinsk—Libava. Sprednje nemške čete so prišle pred Mitavo in gredo dalje proti Rigi. Iz Mitave je v Petrograd bliže kakor v Varšavo. Tukaj, v zgornjem delu gubernije Kovno, ni trdnjav. Utrjeni sta samo vojni pristanišči Libava in Riga, glavno mesto gubernije Mitava je pa odprto. Železniška proga Dvinsk—Libava se pri Dvinsku odcepi od glavne proge Varšava—Petrograd, po kateri so Rusi pošiljali vojne potrebščine.

Nemci so Ruse podili sto kilometrov daleč proti Šavlam.

Več tednov se je vodstvo nemške armade skrbno pripravljalo za napad proti Mitavi. Rusi so bili iznenadjeni in se niti ustavljali niso, marveč so kar pobegnili. Nemci so stali v dveh dneh 140 km od Libave. Pešci so prehodili en dan 78 km in potem so precej začeli bitko pri Šavlah ter so se bili 8 ur. Ker so nemški pionirji naglo napravili most čez reko Memel, so pritiskali Nemci proti Šavlam tudi od druge strani in Rusi so izgubili važno železnično črto Libava—Dvinsk. Nemci so naenkrat vso železnico z dinamitom razdrli. Pri Šavlah so Rusi z bencinom polili veliko zaloge lesa, veter je zagnal požar v mesto in tako so bile Šavle kmalu v ognju. Le nekaj delov mesta je bilo mogoče rešiti. Rešila se je velika zaloga petroleja. Iz Libave in Mitave so Rusi brž poslali nekaj čet na pomoč, toda pri Popeljanjih in Sadovu jih je nemška konjica pognala nazaj in Nemci so drli ob lepem vremenu in po dobrih potih naprej proti severovzhodu.

Pri nadaljnjem zasledovanju Rusov, ki so bežali proti Rigi, so Nemci zaplenili dne 2. maja

PODLISTEK.

V spomin

načelniku „Orlov“ v Kranju.

Na karpatskih visočinah
Sneg kopneti je začel
In v globokih je dolinah
To-le pesem kos zapel:

Vi, junaki, se vzdramite,
Ki tu spite mirni sen,
K dragim srcem pohitite
V dolgo čakani objem!

Leto kmalu bo poteklo,
Kar Vas zrlo ni oko,
Skrhano je Vaše jeklo
In izmučeno telo.

Čaka Vas Triglav ponosni,
Čaka blejska cerkvena,
Travniki duhte vsi rosní,
Pomlad rajska se smehlja,

Milo vpraša mamko dete:
Ali pride atek še?
Hči Mariji venec plete,
Da bi ženin vrnil se.

A junaki vsi molčijo,
Nič ne gane se nikdo,
Jelke le lahno šumijo,
Žalne speve jim pojo.

O, gališka zemlja tužna
In karpatske stene ve,
Težke kot veriga sužna
Nam oklepate srce!

Ondi spe junaki vrli;
Nihče zdramil jih ne bo?
O, da, še jih bomo zrlí,
Ko nas združi vse nebo.

Križ edini bol nam lajša,
V Križ zaupaj ves naš rod!
Križ gorje nam vsako slajša,
H Križu vabi nas Gospod!

Beli vrabec.

(Iz češčine priredil V. Hybášek.) (Dalje.)

Slednjič je padel sneg in pritisnil mraz. Revščina je pritiskala na vrabce in ti so si iskali živeža, kjer se je dalo: krog hlevov in podov, po razvoženi cesti, po oknih in na vrtilih, kamor so usmiljena človeška srca sipala ptičjem zrnje in polagala ostanke od svojih miz...

Tudi Janez Kosec je imel pred svojim oknom deščico, na katero je drobil ptičjem kruh

in pokladal koščke jabolk. Pri tej priliki je videl na lastne oči, kako silno sovražijo vsi drugi ptiči svojega belega tovariša. Niso mu dovolili vzeti niti ene drobtine, vrgli so se nanj še prej, kakor so utešili svojo lakoto, kljuvali so ga in ščipali, dokler ni odletel.

Koscu se je zdelo, da se je beli vrabec odpovedal ptičji družbi. Nikoli več ga ni videl, da bi se trgal z drugimi za kak grizljaj, izogibal se je prometnih mest ali gnojišč, ki so nudila drugim živeža, in sam je letal po drevesih in strehah ter si iskal z velikim trudom najpotrebnejše hrane. V belini svoji se je skoraj izgubljal v morju snega — a bistro oko mladega tajnika ga je vendar vsak dan našlo skrčenega in trdega od mraza kje na grebenu ali slemenu zasnežene strehe. Vselej se mu je tako smilil, kakor da ne bi ptič, ampak lastni brat trpel mraz in lakoto...

„Kako bi mu pomagal? Kaj naj storim?“ zastonj si je belil glavo.

Ko je nekega večera mislil doma na svojega ubogeega vrabčka, so žarela v hotelu vsa okna, godba je odmevala celo na trg in sence plešoćih parov so migljale po spuščeni zastori... Vršil se je v tej pustni sezoni najimenitnejši ples v Javorju — bila je prireditev javorske „Čitalnice“...

Drugi dan popoldne je sedel mestni tajnik v pisarni, vglobljen je bil v resno delo. Pridno je preračunaval neko davčno olajšavo, ko so se hrupno odprla vrata, in med njimi se je prikazal — župan.

štiri topove in južno od Mitave so vjeli zopet 1700 Rusov, tako da je skupno število vjetnikov zrastle na 3200 mož. Ruski napadi jugozahodno od Kalvarije so se Rusom, ki so imeli težke izgube, ponesrečili. Nemci so vrgli Ruse čez Šešupo nazaj in vjeli 380 mož.

Tudi severno od Skiernievic se napad Rusov ni posrečil; izgubili so mnogo mrtvih in sto vjetnikov.

Osební promet na železniških progah Varšava—Petrograd in Riga—Vilna je ustavljen.

Nemčija v bojih na zapadu.

Francozi so dne 1. majnika obstreljevali ves dan eno južnih utrdb taborišča Metz. — Na Dünkirchen so Nemci streljali iz 38 centimeterskih havbic. Ti topovi streljajo na daljavo 32 km in napravljajo strašno opustošenje. V središču mesta je bilo močno poškodovanih več poslopij. — V Rheims je padlo dne 3. maja 500 nemških zažigalnih granat. Francoski letalci so se pa prikazali nad Zgornjo Alzacijo in nad Badensko.

Angleži so v zadnjem tednu prepeljali na Francosko 50.000 mož in 120 topov.

Potopljene ladje. Med vožnjo iz Port Palosa v Arhangelsk je bil od Nemcev torpediran ruski parnik „Svorono“. Posadka se je rešila, parnik se je pa potopil. — Na zahodnem obrežju Irske je neki nemški parnik potopil rusko ladjo, katere posadko so rešili in prepeljali na otok Valentia. — Angleški parnik „Edale“, ki je vozil iz južne Amerike, je bil potopljen od nemškega podmorskega čolna. Posadko so izkrcali na otoku Silli. — Angleški ribiški čoln „Kolumbijo“ sta torpedirala dva nemška podmorska čolna. Brodovje angleških rušilcev torpednih čolnov je šlo za napadalce in je potopilo oba nemška podmorska čolna in rešilo ter vjelo 46 mož z obeh čolnov. Od „Kolumbije“ je utonilo 70 mož. — Angleški ribiški čoln „Sunray“ je tudi bil potopljen od nekega nemškega podmorskega čolna; posadka se je rešila. — Na Severnem morju je neki nemški mornariški zrakoplov imel boj z mnogimi angleškimi podmorskimi čolni. Metal je bombe na čolne in enega potopil. Podmorski čolni so streljali s topovi na zrakoplov, pa ga niso zadeli.

Rusija — Turčija.

Pri Oltiju so ruske čete zasedle na turškem ozemlju več važnih točk. V Asser-Beidžanu so ruske čete pregnale Turke iz Kotura. Pri Milu je bil ruski napad z izgubami odbit.

Rusija.

Ruski vojni minister Suhomlinov je izjavil, da je v Rusiji več milijonov vojakov pod orožjem in da se to število lahko še zelo pomnoži. —

Ni pozdravil, ni se zahvalil za pozdrav, takoj je začel: „Gospod tajnik, zakaj niste prišel včeraj na ples? Ali Vam je morda naša meščanska družba slaba?“

Kosec je zardel v obraz kakor mak, vstal je in rekel s skesanim glasom: „Oprostite, gospod župan, nimam obleke za ples — nisem si je doslej mogel nabaviti; plačujem še vedno obroke za zimsko suknjo.“

„Tajnik v Javorju nima obleke za ples! In kdo je tega kriv? Kdo pa žali meščane in prevzetno vrača vse darove, kakor bi bil Rotšild?“

„Ne plešem, in zato ne rabim ne fraka, ne rokavic in belega telovnika; nepotrebnih reči ne kupujem,“ rekel je Kosec in dvignil glavo.

„Seveda, nihče vas tudi ne more siliti. Toda vi si dovoljujete še druge nekorektnosti, ali bolje rečeno grobosti. Tako na pr. niste pozdravili moje soproge.“

„Gotovo ne nalašč — najbrž je nisem videl.“

„Moja gospa ni knofelca (bucika), da bi jo mogli in smeli prezreti,“ odrezal se je Dolenc, spomnivši se pri tem na svojo odločno in dobro rejeno „boljšo polovico“, in takoj je nadaljeval: „Vemo o vas tudi, da ste pesnik in celo nadarjen pesnik; to je tudi odločevalo, da smo ravno vas izbrali za tajnika iz cele množice prosilcev. Toda vam se ni do danes zdelo vredno, da bi le eno vrstico napisali na čast in slavo Javorju.“

„Nisem priložnostni pesnik.“

„Cvet naših dam, naše meščanske hčerke, so Vam poslale svoje spominske knjige in vi

Rusija bo najela doma novo vojno posojilo v znesku tisoč milijonov rubljev. — V Moskvi morajo biti hiše zaprte od 6. ure zvečer do 6. ure zjutraj, ker so bili pretekli mesec baje nemiri radi draginje.

Boji za Dardanele.

Francozi so zasedli nekaj obrežja pri Dardanelah na azijski strani, pa so bili primorani iti nazaj na ladje.

Turki so vjeli neki avstralski podmorski čoln. Tri častnike in 29 mož so pripeljali kot vjetnike v Carigrad.

Srbija.

Angleška z veliko radodarnostjo podpira Srbijo. Brezplačno ji pošilja poljedelske stroje, semena in živila. Zahteva pa, da naj se Srbija bojuje do zadnjega moža. — Dne 2. t. meseca se je vršil v Kragujevcu kronski svet, navzoč je bil tudi vojvoda Putnik. Dva Črnogorci sta prišla tja s posebnimi naznanili. — Grško vlado je Srbija naprosila, da naj ne pušča beguncev čez mejo.

Romunija.

Dogodki na romunski meji so napravili vznemirjenje. Najbrže bo v kratkem odrejena delna mobilizacija.

Nizozemska.

Nizozemska se utrjuje. Postavlja velikanske topove in popravlja jezove. Belgijski begunci so odpravljeni iz dežele. Povsod je polno vojakov.

Kitajska — Japonska.

Japoncev stoji sedaj pod orožjem 1,200.000 mož. — Dne 3. maja je Kitajska deloma odklonila japonske zahteve.

Italija.

Kralj Viktor Emanuel je bil namenjen priti dne 5. maja v Genovo k odkritju Garibaldijevega spomenika v Quartu. Zadnji čas se je kralj premislil in se ni udeležil te slavnosti. V Quartu se je namreč velika narodna slavnost obhajala radi tega, ker so ondi postavili nov spomenik v spomin, da se je pred 55. leti tam vkrcal Garibaldi, ko je šel pomagat vstašem proti neapeljskim četam.

Italjanski parlament se bo sešel dne 12. maja.

V zadnjih devetih mesecih je Italija izdala za oboroževanje eno milijardo več, kakor je prej v takem času izdajala.

Vkljub sklepu vodstva socijalistične stranke so začeli v industrijskih krajih delavci stopati v stavko. V okraju Tratto na Toskanskem je demonstiral po ulicah do 2000 ljudi. V okrožju Biela v Piemontu so delavci ob demonstraciji klicali: „Dela hočemo!“

ste jim v nje namazal, da, namazal prepisane citate iz raznih knjig in to s tako pisavo, kakor bi vpisoval kako stvar v opravični zapisnik.“

„Ne morem risati, kaligrafično pisati ali celo delati izvirnih pesmi, saj mi je teh spominskih knjig prišlo skoraj pol stotine.“

„Toda beraškemu dekletu — Minki — vnujkinji starega Trojana, tej ste pa lahko napisal pesem za dve strani.“

„Ta me je navdušila s svojo priprosto pesmico, ki sem jo pri delu slišal tukaj pod oknom.“

„No, dragi gospod,“ začel je hudobno gospod župan, „zahtevate morda, da vam pridejo sem gospodične iz celega mesta pet, da vas navdušijo?“

„Nikakor ne — tega pa res ne maram,“ je priprosto odgovoril Kosec.

Toda v županu je vzklopela kri.

„Zdi se mi, da postajate predrzen,“ je jezno zavpil; „ne pozabite kaj ste. Zdi se, da smo vam preslabi, da se nas ogiblujete, da se povisujete nad nas, da nas naravnost zaničujete. Svarim vas! Mesto ima do vas pravico in vi kot mestni uslužbenec imate do nas gotove družabne dolžnosti. Lahko se vam odpusti napaka v uradu, lahko se prezre, če kratek, delate dolge. Iz takih reči Vam lahko jaz, ki sem Vas sprejel, pomagam, toda razlikovati se od nas s svojim življenjem, hoditi po drugih potih, kakor so naša — to si premislite.“ (Dalje prih.)

V Rimu se vrši dan za dnevom posvet na posvet. Kralj in ministri vabijo zastopnike raznih držav. Gre se jim za to, kje da bi več pribarantali. Avstrija in Nemčija si po svojih zastopnikih prizadevata, pripraviti Italijo do tega, da bi še ostala nevtralna. Gabriel d' Annunzio, slavnostni govornik na shodu v Quartu, kateremu je narod poklonil odličan dar, je pa pred shodom izjavil, da si bode prepral trebuh, če se Italija ne udeleži vojne.

Valona.

Italjani so se v Valoni dobro vsedli in hočejo mesto popolnoma preustrojit. Italjanski zidarji imajo sedaj čas za stavbarska dela v Valoni, ker drugod zaradi vojne nimajo nič dela.

POLITIČNI PREGLED.

Ministrski svet. Dne 4. maja je bil na Dunaju ministrski svet, katerega so se udeležili vsi ministri. Vojni minister Crobatić je bil sprejet od cesarja v avdienci.

V Budimpešti so šli avstrijski ministri na posvet. Domenili so se z ogrskimi ministri glede preskrbnine vojaških oseb.

Ogrska in Hrvaška. Ogrski državni zbor je podaljšal finančno pogodbo med Ogrsko in Hrvaško do dne 30. junija 1916. Grof Tisza je nedavno pohvalil lojalnost Hrvatov in zato se mu sedaj ni zdelo potrebno, poprašati jih, če so zadovoljni, da se pogodba podaljša. — Hrvaški sabor bo sklican po zasedanju ogrskega parlamenta, menda enkrat v mesecu juniju.

Samostojnost Poljske. Poljaki so dne 3. maja praznovali svoj narodni praznik, obletnico poljske konstitucije. Neki slovenski dnevnik je tem povodom pisal: „Povsod, kjer bivajo Poljaki, se bodo letos vršile velike slavnosti... Tudi mi Slovenci se danes pridružujemo Poljakom v globokem prepričanju, da bi svobodna Poljska dala podlago za evropsko ravnotežje ter bi nadarjenemu slovanskemu narodu zagotovila popolni kulturni in narodni razvoj.“

Nov francoski naddrednot. Dne 1. maja so Francozi v navzočnosti ministrskega predsednika in drugih dostojanstvenikov spustili v morje novi naddrednot „Languedoc“. Velikanska ladja je s tako brzino priletela v vodo, da je zdrknila na nasproti ležeči breg ter ondi razbila čoln in ubila tri osebe.

„Leon Gambetta“. Ta ladja je stala na straži proti avstrijskim ladjam na spodnjem koncu Adrije. Ker so Francozi mislili, da si nobena avstrijska ladja ne bo upala blizu, so imeli kaj brezskrbno življenje. Tisto nedeljo, predno je bila ladja potopljena, so na krovu do 10. ure pili, peli in plesali, potem se pa vsi skupaj s stražo vlegli k počitku. Ob 1 uri 20 minut zjutraj jih je hud pok in guglaj prebudil. Skočili so kvišku in hoteli luč napraviti, a nobena žarnica ni zagorela, ker je bil stroj od torpeda končan. Strašni prizori so se pojavili, ko je začelo moštvo lezti iz kabin ter drug čez drugega plezati na vrh. V zadnjem čolnu so se hoteli rešiti častniki, a vrtnec potapljaljoče se ladje jih je potegnil s seboj v globočino.

25 do 26 milijonov pod orožjem. V ogrskem državnem zboru je domobranski minister Hazai opisoval spremembo v vojskovanju, ki je nastala vsled splošne vojne obveznosti. Vojskujoče države so po njegovem računu postavile doselej, seveda ne naenkrat, ampak tekom vojske, 25 do 26 milijonov vojakov na bojišče. Obenem se je po njegovem mnenju vojskovalo šest do sedem milijonov vojakov. O spopadu tako velikanskih množic ne ve poročati svetovna zgodovina. Bojna črta znaša proti Francozom in Angležem 850 km, proti Rusom in Srbom 1500 km. Tudi glede silovitosti in glede dolgotrajnosti posameznih borb ni najti v prejšnjih časih primere. Nahajajo se vojaki, ki so se že dosedaj udeležili več kot sto bitk. Izgube znašajo mnogo več kot nekdaj, namreč 10 do 15 odstotkov.

NOVIČAR.

Novo prebiranje črnovojnih obvezancev. Od 25. maja do 15. junija se bodo v Avstriji na novo prebirali črnovojni letniki od 1878. do vključno 1890. leta, ter letniki 1892, 1893, 1894. K temu prebiranju bodo morali priti tudi vsi tisti, ki so bili pri prejšnjem prebiranju spoznani sposobni za črnovojno službo z orožjem, pri prezentaciji pa so bili kot nesposobni poslani na dopust.

Novo vojno posojilo. Pogoji za to posojilo se te dni razglase. Izdale se bodo 5 1/2 odstotne zakladne zadolžnice, katerim se je kurz določil s 95.25 odstotki.

Pomankanje drobiža. V Sarajevu so proglasili kazen za tiste, ki pridružujejo kovani drobiž.

Gospojni odbor za vojno oskrbovalni urad v Kranju izreka tem potom najsrčneje zahvalo vsem onim činiteljem, ki so pripomogli, bodisi v gotovini, bodisi v naturalijah, da je mogel obdariti rekonvalescente v tako obilni meri. Posebej se zahvaljuje odboru podružnice pomožnega društva „Rdeči križ“, ki je daroval prebitek koncerta v znesku 294 kron 38 vin. Potom pole nabralo se je 322 kron 70 vin. Za tobak se je izdalo 194 kron 32 vin., v gotovini pa se je podarilo 367 kron. Ker bi bilo veliko preobširno navesti vse darovatelje jajec, cigaret, tobaka in moke imenoma, bodi tudi tem vsem: najsrčneja hvala!

Izpred upravnega sodišča. Zaradi jezua, katerega namerava dežela Kranjska z močvirskim odborom postaviti na Ljubljani, se je ljubljanska mestna občina pritožila do upravnega sodišča. Njena pritožba je bila dne 4. t. m. zavrnjena. Druga njena pritožba zoper poljedeljsko ministrstvo, zaradi odločbe glede prednosti pri postavljanju jezua, je bila zavrnjena radi pomanjkljivega postopanja in bo ministrstvo še enkrat izdalo svojo odločbo.

En mesec se in vršilo se bo žrebanje velike loterije „Slovenske Straže“, namenjene ubogim slovenskim otrokom, našim invalidom in vdovam padlih junakov. Koga, ki ima srce za dom in ljudstvo, bita plemeniti namen ne dvignil, da ne bi pomagal razpečati kolikor mogoče veliko srečk. Žrebanje se vrši že dne 31. maja. Že prva loterija „Slovenske Straže“ je pokazala, da „Slovenska Straža“ z dobitki ne dela praznih obljub in tako bo tudi to pot na razpolago nad 1700 dragocenih dobitkov v skupni vrednosti 20.000 K! Hitite torej kupovat in naročat te srečke, katerih ves čisti dobiček ostane na korist našemu ljudstvu.

Potres. Dne 1. majnika zjutraj so čutili v Italiji ob obali jadranskega morja precej močan potres. Prebivalstvo je zbežalo pod milo nebo.

V Škofji Loki je umrl po kratki bolezni dne 1. maja učitelj Janko Pianeckl za pljučnico.

Za „Rdeči križ“ je izročila odvetniška pisarna dr. Černeta v Kranju iz poravnave Josipa Pokljukar iz Stružvega proti Janezu Krt 10 K in iz poravnave Marije Suštaršič iz Kranja proti Josipu Pokljukar iz Stružvega 10 K, torej skupaj 20 K, za kar se ji podružnica „Rdečega križa“ v Kranju toplo zahvaljuje.

Aspiranti za vojaške šole. Z začetkom šolskega leta 1915/16 (1. sept. na vojaških realkah, 21. septembra na vojaški akademiji) se bo sprejemalo v I. letnik c. kr. vojaške nižje realke, ki se bo začelo ustanovila v Brucku ob Litvi, dalje v I., II. in III. letnik c. kr. vojaške višje realke na Dunaju, kakor tudi v I. letnik c. kr. Franc Jožefove vojaške akademije na Dunaju aspirante za prosta in plačana mesta z namembo za c. kr. deželno brambo. Prošnje je vložiti najkasneje do 31. maja 1915 pri določenih oblasteh. Natančnejši podatki so razvidni iz tozadevnega razglasa, ki se objavi te dni v uradnem listu „Laibacher Zeitung“, in ki je tudi na vpogled pri vseh c. kr. okrajnih glavarstvih, pri mestnem magistratu v Ljubljani in ravnateljstvu pomožnih uradov c. kr. deželne vlade.

Najdeni sta bili v Naklem dve denarnici. Kdor je denar izgubil, naj se oglasi v nakelskem župnišču. — Listnica z večjo svoto je bila izgubljena v Kranju na potu od Roossa mimo pokopališča do Sušterske gostilne pri železnem mostu. Kdor jo je našel, naj se oglasi v naši tiskarni.

Iz ruskega vjetništva so se oglasili: rezervni kadet Ctibor Bloudek, sin stavbenega nadsvetnika g. Bloudeka v Kranju. Ivan Staluc iz Ljubljane, Ivan Hladnik iz Štefanje Vasi, Ivan Avbelj iz Zgornjega Kašlja pod Ljubljano, kadet Anton Albert in Leopold Markič iz Ljubljane.

Na Šenturski Gori je ukradel 1. majnika 12 letni šolski učenec in pastir pri Gašpirju 233 K 56 v in sicer en stotak, 6 bankovcev po 20 K, en bankovec za 10 K in enega za 2 K ter drobiža 1 K 56 v. Nato je pobegnil neznan kam. Orožništvo pridno zasleduje tatička. Služil je kot pastir komaj 14 dni, pa se je hiše že

tako privadil, da je pri belem dnevu odprl zaklenjeno skrinjo ter vzel iz nje dve denarnici z zgoraj omenjeno svoto. Tatek je doma iz Vokle.

Trst se preskrbuje z živežem. V Trst se je navozilo precej moke, krompirja in drugih živil na odredbo komisije za preskrbo Trsta. Živila so spravili v c. kr. skladišča. Postaviti nameravajo ondi električni mlin, ki bo mlel koruzo. Krompir se prodaja po 20 v kg. Moka za polento bo dobila tudi znižano ceno. Pomorska oblast je obljubila, da bode pomagala Trst preskrbljevati z ribami. Radi bi tudi začeli uvažati meso z Danskega.

Kupi se posestvo v vrednosti 15.000 K. Pogoji: prijazna lega, blizu večjega kraja, železnice in cerkve, nekaj gozda, polja in travnikov, vsaj za 2 do 3 glave živine. Ponudbe s ceno in opisom sprejema pisarna „Slovenske Straže“ v Ljubljani.

Slovenska županstva, ne prezrite poziva „Slovenske Straže“ za loterijo v korist ubogim slovenskim otrokom, invalidom in vdovam padlih junakov!

Razglas. Ker se vzlic večkratnim objavam še vedno pogosto dogajajo prestopki cestno-policijskih redov, se zdi c. kr. okrajnemu glavarstvu potrebno, sledeče določbe še enkrat objaviti: Vsi vozovi, motorna vozila in kolesarji morajo uporabljati na vseh javnih cestah vedno levo stran ceste, sredo in desno stran ceste pa morajo pustiti prosto. (Ukaz c. kr. dež. predsedništva z dne 11. 9. 1914 št. 1074/Mob.). Ob temni noči mora imeti vsako vozilo s seboj razsvetljeno, od daleč vidno svetilko. Ta določba velja za državne ceste (§ 14. cestnega-police. reda za deželne in druge javne nedržavne ceste). Med vožnjo voznik ne sme zapustiti vozila (§ 20. cestno-police. reda za državne ceste in § 22. cestno-police. reda za javne nedržavne ceste). Ker se ravno prestopki teh predpisov dogajajo največkrat, opozarja se občinstvo, da se bodo prestopki teh predpisov kaznovali kar najstrožje in lahko tudi takoj s strogim zaporom. C. kr. okrajno glavarstvo v Kranju, dne 29. aprila 1915.

NOVEJŠE VESTI.

Dunaj, 5. maja. Rasi ne morejo več držati črte Zborov—Stropko—Lupkov. Ker Avstrijci in Nemci vedno bolj prodirajo proti Jaslu in Zmigrodu, so se Rusi začeli na Ogrskem našim četam umikati. Vspeh naše zmage v zahodni Galiciji je tedaj večji, kakor se je izprva mislilo.

Dunaj, 5. maja. Na glavnem bojišču so na jugu naše čete dospеле do reke Visloke. Drugače je pa na severnem delu pri Tarnovu, kjer se Rusi drže kot železo. Dasiravno jih obstreljujejo 42 cm topovi, je vendar Tarnov še vedno v ruskih rokah. Napad na goro Val, južno od Tarnova, je bil posebno trd in je stal mnogo krvi.

Dunaj, 6. maja. Našim se je posrečilo, da so razbili 60 km ruske karpatske fronte. Borojevičeva armada zasleduje Ruse in bo kmalu prišla v Duklo. Veliki ruski deli duklske fronte so odrezani. Rusi se umikajo od Zborova čez Duklo in Lupkov. Tam gredo za njimi naši slovenski fantje, ki so doslej stali pri Zborovu.

Berlin, 5. maja. Napadi Rusov pri Kalvariji ter vzhodno od Avgustova in pri Rosijeniju so bili odbiti. Nemci so vjeli 500 Rusov.

Petrograd, 5. maja. Neki nemški bataljon je napadel vas Sosnjo pri Osovcu, a ga je odgnal trdnjavski ogenj.

Berlin, 5. maja. V bitki pri Gorlicah je bila ruska fronta vdrt v daljavi 105 km. To bode imelo vpliv na ruske postojanke na Karpatih, tudi ondi se bodo Rusi morali začeti umikati.

Berlin, 6. maja. Nemška artiljerija je došla pred Libavo. Nemški letalci poizvedujejo nad Rigo. Železnica Mitava—Libava je v nemških rokah. Vse zveze Libave z notranjo Rusijo so pretrgane. Ruske oblasti so zapustile Rigo.

Budimpešta, 5. maja. Na severnem Ogrskem je bil že tretji ruski zrakoplov primoran spustiti se na zemljo, bil je poškodovan od topovske kroglice.

Budimpešta, 5. maja. Sinoči je bil zaradi naznanila o zmagi v Galiciji slovesen obhod po ulicah. Nosile so se nemške, avstrijske, ogrske in turške zastave. Pred turškim konzulatom so peli turško himno, pred nemškim pa „Wacht am Rhein“.

Budimpešta, 5. maja. Ministrski predsednik je naznanil v zbornici, da Ogrski ne preti nobena lakota; če bo pa treba, se bo ogrski narod na-

vadil bolj črn kruh jesti, česar ne moremo za-

Dunaj, 5. maja. Admiral Haus, ki je rodом Slovenec, je dobil od cesarja zaslužni križec prvega razreda z vojno dekoracijo. Vitez Trapp je pa dobil odlikovanje od našega in nemškega cesarja.

Petrograd, 5. maja. V Ohti, kjer izdelujejo razstrelivne snovi, se je pripetila eksplozija in 26 delavcev je bilo ubitih, 43 se jih pa pogreša.

Berlin, 5. maja. Car se je odpeljal iz Odese v Sevastopolj, da si ogleda novi naddrednot „Marija“.

Carigrad, 5. maja. Včeraj je rusko brodovje pol ure obstreljevalo neutrjeno Ighne-Adana. — Angleško-francosko brodovje je na obrežju pri Kaba-Tepe poizkusilo izkrcati vojake, pa je bilo odpodeno.

Rim, 5. maja. Francozi so izgubili na Galipoliju 12.000 mrtvih in ranjenih. Odšlo je pa te dni proti Dardanelam 20.000 novih čet.

Berlin, 5. maja. Vzhodno od Yperna so Angleži izgubili vtrjeni prehod čez reko in več vasij. V Priesterwaldu so napadli Francozi, a so bili z velikimi izgubami odbiti.

Pariz, 5. maja. Zaradi velikih sleparstev je notranji minister razpustil vsa vojna dobrodelna društva na Francoskem. Samo tajnik glavnega takega društva si je vtaknil v žep pol milijona frankov.

London, 5. maja. Kitajska se je proti Japonski precej vdala in je pripravljena odstopiti Fukijo in vzhodno Mongolsko. V Tokiju je bil včeraj zbran ministrski svet. Najbrže bo dobila Kitajska ultimatum.

Rim, 5. maja. V Tripolisu vstahi neprenehoma napadajo italijanske čete. Z naglico pošiljajo Italijani na bojišče pomoč.

Rim, 5. maja. Pripeljali so v Italijo z afrikanskega bojišča 415 ranjenih vojakov. 1000 vstašev je bilo 15 km od Sirte napadlo italijansko postojanko in jo obkloplilo tako, da se je komaj rešila. Beduini so jo potem še dve uri daleč zasledovali s streljanjem.

Genua, 5. maja. Slavnost v Quartu je bila danes zelo velika. Pod novim spomenikom so govorili: mestna župana iz Genue in Quarta in Gabriel d'Annunzio, ki je bil sprejet kakor triumfator. Navzočih je bilo na slavnosti mnogo poslancev in neizmerna množica ljudstva.

Genua, 6. maja. Kralj Viktor Emanuel je poslal na Garibaldijevo slavnost v Quartu naslednjo brzojavko: „Čeprav so državni posli preprečili, da bi se osebno udeležil slavnosti, vendar ne morejo odvrniti mojih misli od usodepolnega obrežja Ligurskega morja, kjer je zagledal luč sveta prvi prerok za združenje domovine, s katerega skalovitih bregov se je voditelj „tisočih“ z nepozabljivim pogumom peljal nasproti nesmrtni bojni sreči. Pozdravljam z istim globokim čustvom, ki je napolnjevalo moje velike prednike. V tej uri, ki je posvečena spominu preteklosti, črpam vero v slavno bodočnost Italije.“

Rim, 6. maja. Vlada je zasegla po deželi ves petrolej. — Sluti se, da je francoska banka poslala mnogo zlata v Italijo. — Pogajanja državnikov z italijansko vlado se bližajo koncu.

Budimpešta, 6. maja. Grof Tisza je poročal v zbornici, da je bilo v Galiciji vjetih 50.000 Rusov in da je armada generala Dimitrija skoraj uničena.

Steckenpferd lilijno-mlečno milo

od Bergmann & Co., Tetschen ob Elbi

je čedalje bolj priljubljeno in razširjeno radi priznane vpliva proti pegam in dokazane nedosegljive vrednosti z ozirom na negovanje kože in telesne lepote. Tisoči priznanih pisem. Mnogoštevilna odlikovanja! Pazite pri nakupu izrecno na znamko „Steckenpferd“ in na celi naslov. Cena 1 krono v lekarnah, drogerijah in parfumerijah itd. Istotako priporočila vredno je tudi Bergmanovo lilijno mazilo „Manera“ za ohranitev lepih in nežnih ženskih rok. Cena 80 v za tubo.

Velika svota denarja

se zamore naključiti vsakomur, ki postane naš naročnik. — Brezplačna pojasnila pošilja:

Srečkovno zastopstvo 19, Ljubljana.

Ostanki žeblijarstva na Kranjskem.

2. Kropa.

(Dalje.)

(Priobčuje Kropar.)

Na tako krut način je tok časa oropal Kropo nje stare samostojnosti v železni obrti. Dočim se je prej več stoletij v Kropi kopala ruda, topilo železo in se izdelovali iz njega vsakovrstni žebliji, tako da je v Kropo prihajal poleg živil samo denar, je v drugi polovici 19. stol. prav hitro vse pridelovanje surovin ponehalo in je šla vsled tega večina izkupička za žeblije na Jesenice v tovarno za železo. Danes je kroparska žeblijska obrt v popolni odvisnosti od jeseniške tovarne, oziroma od železnega kartela in njegovih visokih cen. Deloma so Kroparji sami krivi tej zaostalosti, ker se niso brigali za napredek s časom in niso pustili poklicanim gospodkam urediti svojih notranjih, obrtnih škodljivih razmer med delavcem in gospodarjem; največji udarec pa je fužinarstvu zadal tisti, ki je pokazal železnemu konju pot mimo Podnarta v Radovljico, mesto ob Lipnici iz Podnarta mimo Kroke skozi Kamno Gorico na Bled. Bog mu ta greh odpusti, Kroparji in Kamničani mu ga ne bodo lahko!

Žeblijarstvo kot obrt in trgovina. — Kropa že skoro pol stoletja nima več rudokopov in cajnaric, že četrto stoletje ne več fužin in plavžev. Skoro vsi njeni „gospodje“ so izumrli. Ponehalo, preminulo je rudarstvo, zaspalo je fužinarstvo, prebivalstvo se je skrčilo za polovico, ostala pa je — kovačija (žeblijska obrt), ki redi Kroparje še danes. Do l. 1895., ko se je ustanovila „Prva žeblijska in železo-obrtna zadruga v Kropi“, so vodili v Kropi žeblijsko obrt številni „gospodje“ in „ješarji“ s svojimi kovači in kovačicami. (V Kropi pomeni „gospod“ to, kar na Belu „hautman“). Gospod, hišni posestnik, je bil posestnik enega ali več dni pri fužini in je tu izdelano železo dajal najprej v fužinico cajnat (raztegnit v cajne), potem pa svojim kovačem v izdelovanje žeblijev. Večji gospodje so imeli svoje fužince, manjši pa so skupaj v eni fužinci — ki je bila, podobno kakor v fužini, skupna last — izdelovali cajne. Ješar, (nem. Posterschmied, odtod tudi naziv: poštar), posestnik ene ali tudi več ješ, pa brez fužinskega dne, je bil manjši, a samostojni gospod, ki je imel za eno ali več ješ kovačev, ki so njemu kovali. Ješarjevi kovači so se imenovali „tavžentarji“, ker so navadno dobivali surovine (železo, oglja navadno ne) le za en tisoč žeblijev; več jih ješar pri svojem malem premoženju ni mogel dati, zato je za vsakih tisoč žeblijev s svojimi kovači „obrajtal“ (obračunal) in mu potem dal novo železo (cajne), katero je sam kupil od katerega bogatejših fužinarjev. V trgovinskem oziru so ješarji bili deloma samostojni trgovci ali kramarji, deloma pa so prodajali svoje blago večjim gospodom. Po l. 1875. so ješarji

počasi izginili in ostali so le še fužinarji-trgovci, ki so razpolagali z večjim kapitalom. To izpremembo je najbrže povzročil novi „bolcen“ in pomanjkanje domačega železa.

V katerem času je kroparsko žeblijarstvo najbolj cvetelo, se ne da točno dognati. Precej dobro se je razvilo v prvi polovici 19. stol., nekako do l. 1860. Pri ljudski številu l. 1811. se je naštel v Kropi 1200 duš v 100 hišah, največje število, ki se da dognati iz listin in farnih matic. Danes nima Kropa niti 700 duš (v l. 1891. je izkazalo ljudsko število 703 duše v 91. hišah). V letih 1800 do 1808 se je letno izdelalo in uvozilo skupaj 6 do 7 centov železa; v letih 1810 do 1820 se je nakovalo okoli 2000 centov žeblijev letno, kar je vrglo 100 do 200 tisoč gl. zaslužka. Zlasti dobro je morala iti kovačija okoli l. 1860. Takrat so bile namreč vse ješe v obratu; celo nove vigece so postavljali v grabnih na zelo nepripravnih krajih, ker drugod ni bilo več prostora. Kmalu zatem pa je začela vsled slabe kupčije obrt pešati. Navadno je bilo v času od Božiča do jeseni malo naročil in vsled tega tudi malo dela. Kovači so živeli v hudem pomanjkanju in so si morali iskati zaslužka zunaj v svetu, da so sebe in svoje velike družine mogli preživeti. Večinoma so hodili delat na „oberpau“ (Oberbau, gornje gradnje pri železnici) i. s. na Koroško, Štajersko in na Dolenjsko. Jeseni so prišli z zaslužkom domov, kjer so ostali čez zimo, podobno kakor laški zidarji. L. 1889. je trpela Kropa skoraj pravo lakoto, tako da je celo politična oblast morala prebivalstvo Kroke podpirati z živili. Tega leta se je — kakor nekdanji Jakob s svojimi sinovi iz Kanaana v Egipt — večje število mladih fantov in deklet izselilo s trehuhom za kruhom, in le malo teh se je zopet vrnilo. Fantje so šli po večini za dacarje, dekleta pa po tovarnah (največ v Ljubljano in Litijo) za delavke. Stari gospodje in njih družine (kakor n. pr. Globočniki, Pozniki, Potočniki, Pavliči, Ažmani, Zupani, Pibrovci, Šolarji, Schullerji, Pirči) so se porazgubili, odkar je zadruga, precej izdatno podpirana od države in dežele, združila skoro vse kovače v Kropi in Kamni Gorici v svojem obratu kot deležnike in prevzela dedščino starih fužinarjev in kovaških gospodov. L. 1895. jih je bilo še šest. Najmogočnejši med njimi, Jur Magušar, ki je imel svoj čas nad polovico vseh kovačev v Kropi in Kamni Gorici, je umrl leta 1911. Ostal je kot edini gospod, ki vodi še svojo samostojno žeblijsko obrt in trgovino v Kropi, Luka Hafner, kateremu kuje navadno 20 do 30 kovačev in kovačic. Prometa (blagovnega) ima letno okoli 100.000 K. Delavcem po stari navadi sam daje železo in oglje, plačuje jih ob sobotah popoldne za izdelano blago od teže, odštevši surovine. Železo (cajne) kupuje od tovarne na Savi pri Jesenicah, deloma tudi od tovarn v Ternitzu na Štajerskem, v Borovljah na Koroškem in po priliki za žeblijsko obrt uporabne

odrezke od tovarne za konjake (Hufeisenägel) v Žatcu na severnem Češkem. L. 1907 je ta podjetni in spretni trgovec ustanovil v bosenski Banjaluki filijalko za izdelovanje žeblijev, ker je Bosna dober in izdaten odjemalec žeblijskih izdelkov. Peljal je seboj 4 Kroparje, katerim je tam pridružil 1 Srba in 2 srbska cigana, ki so že prej tam kovali, ter 2 mohamedanska Hrvata, ki jih je šele kovati učil. Toda moral je to podjetje opustiti, ker ni mogel v Bosni dobivati primerno cenjenih surovin, ker se domači kovači niso dali priučiti bolj naprednemu kroparskemu kovanju in ker se Kroparji niso mogli privaditi bosenskim razmeram. Tudi na domačih tleh se ta „poslednji Mohikan“ mora boriti z vsemi silami proti neznošnim težkočam od strani delavcev in zadruga, poleg katere je on edini še samostojni žeblijski gospod.

(Dalje prih.)

Stanovanje

z dvema ali tremi sobami in malim vrtom se išče za takoj. — Ponudbe na upravnishvo lista.

Ganglional

je iz najboljših rastlin in po lastni sestavi pripravljen čaj, kateri se rabi z vspehom kot

domače sredstvo proti živčnim oboletostim.

Učinek tega čaja se pokaže posebno v tem, ker umiri živce, lajša bolečine, redi kri, odpravi krče, povrne spanec, splohi vpliva kar najboljše na telesno moč in dobro razpoloženje, kakor tudi na prebavo.

Ganglional se dobi pristen edino le pri c. in kr. dvornem in komornem založniku

JULIJU BITTNERJU, lekarnarju

Reichenau, Nižje Avstrijsko.

Cena eni škatljici z natančnim navodilom 3 krone. Dobi se se pa tudi v vseh lekarnah, drugače pa od zgorajšnjega lekarnarja proti pošiljlatvi 3 krone poštnine prosto.

Zobozdravniški in zobotehniški atelje

Dr. Edv. Globočnik, okrožni zdravnik in zobozdravnik, in Fr. Holzhaecker, konc. zobotehnik

V KRANJU

v Hlebševi hiši, nasproti rotovža, je slavnemu občinstvu vsak delavni dan od 8. ure zjutraj do 5. ure popoldne na razpolago.

Dr. Globočnik ni k vojakom poklican in zdravi nadalje. 16 52—34

Odda se

lepo stanovanje

s tremi sobami in vsemi pritliklami na Glavnem trgu št. 102.

Umetni zobje!

Ne da bi se izruvale zobne korenine, se ustavljajo

amerikanski umetni zobje

posamezno ali celo zobovje, kakor se tudi

plombirajo zobje

21

vsak dan od 8. ure dopoldne do 6. ure zvečer v konc. zobotehničnem ateljeju

O. Seydl, Ljubljana.

Stritarjeva ulica št. 7.

Oklic.

S. 2/15.

V konkurzni stvari J. V. Stare v Kranju se dovoli na predlog upravnika

sodna dražba

na 10.501 K 60 v cenjenega trgovskega blaga in sicer: izdelane obleke za moške in ženske, perila, sukna i. t. d.

Za to dražbo se določa narok na 10., 11. in morda 12. majnika 1915 dopoldne od 9. ure naprej v trgovini J. V. Stare v Kranju s prištavkom, da se bodo sprejele te ponudbe presegaajoče $\frac{1}{3}$ cenilne vrednosti.

Kupljeno blago je takoj poplačati in odnesti.

C. kr. sodnija v Kranju, odd. II., dne 5. maja 1915.

Čisto novo
in moderno

blago za ženske in moške
obleke radi prevelikega
nakupa in velike zaloge
prodajam

po lastni ceni

IVAN SAVNIK
Kranj, pri Besenčanu.